

Побережник О.С.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНІ ДИСПРОПОРЦІЇ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті досліджено сучасний стан інвестиційного середовища регіонів України в умовах воєнного стану та окреслено основні диспропорції у динаміці капітальних інвестицій за 2022-2024 роки. Виокремлено регіони з ознаками депресивності та проаналізовано чинники, що стримують інвестиційну активність. Визначено ключові проблеми формування ефективної регіональної інвестиційної політики. Розглянуто заходи державної регіональної політики, передбачені Планом на 2025-2027 роки, та їхнє потенційне значення для покращення інвестиційного клімату. Запропоновано передумови удосконалення інвестиційного середовища з урахуванням безпекових, соціально-економічних та управлінських аспектів.

Ключові слова: регіональний розвиток, капітальні інвестиції, депресивні території, інвестиційна політика, повоєнне відновлення, державна стратегія.

Постановка проблеми. Становлення ефективного інвестиційного середовища в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України є однією з ключових умов для забезпечення сталого економічного зростання та просторового розвитку регіонів. Нерівномірність інвестиційних процесів, наявність депресивних територій, інституційна слабкість на місцях і критичне руйнування інфраструктури внаслідок бойових дій створюють виклики для регіонального управління. Актуальність проблеми посилюється потребою у підвищенні спроможності територіальних громад щодо залучення й ефективного використання інвестицій. У цьому контексті важливим є виявлення як бар'єрів, що перешкоджають інвестиційному розвитку, так і потенціалу державної регіональної політики щодо їх усунення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інвестиційного розвитку регіонів, подолання депресивності територій та формування ефективного інвестиційного середовища останніми роками посіла важливе місце у наукових дослідженнях та практичних напрацюваннях у сфері регіональної економіки та державного управління. Зокрема, внесок у розробку теоретичних і прикладних засад цієї тематики зробили такі вчені, як: Р. Бойко, М. Ва-

кулич, О. Василик, Ю. Нікольчук, О. Лопатовська, М. Кравченко, Т. Павленко, Н. Тимошенко, Т. Венгуренко, В. Плахотнюк та інших. У працях зазначених авторів розглядаються питання інвестиційної привабливості, регіонального планування, фінансування територіального розвитку, ролі державної підтримки у стимулюванні інвестицій, а також впливу інституційного середовища на активізацію інвестиційних процесів у регіонах України

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження динаміки капітальних інвестицій у регіонах України в умовах воєнного стану, виявлення диспропорцій та проблемних аспектів, що стримують інвестиційний розвиток, а також визначення ключових передумов удосконалення інвестиційного середовища з урахуванням пріоритетів державної регіональної політики.

Опис основного матеріалу дослідження. Для розуміння сучасного стану інвестиційного середовища в Україні важливо проаналізувати динаміку капітальних інвестицій у розрізі регіонів. На рис. 1 наведені дані за 2022-2025 роки, що відображають реальні масштаби інвестиційної активності в умовах воєнного стану. Такий аналіз дозволяє виявити регіони з найбільш динамічним зростанням, а також території з ознаками інвестиційного занепаду – зокрема, ті, що постраждали внаслідок бойових дій і класифікуються як депресивні. Це дасть змогу створити основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і формування цільової регіональної політики.

©Побережник О.С., аспірант кафедри економіки, підприємництва та торгівлі, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, тел.: +380930669037, e-mail: oleksandr.poberezhnyk@uzhnu.edu.ua

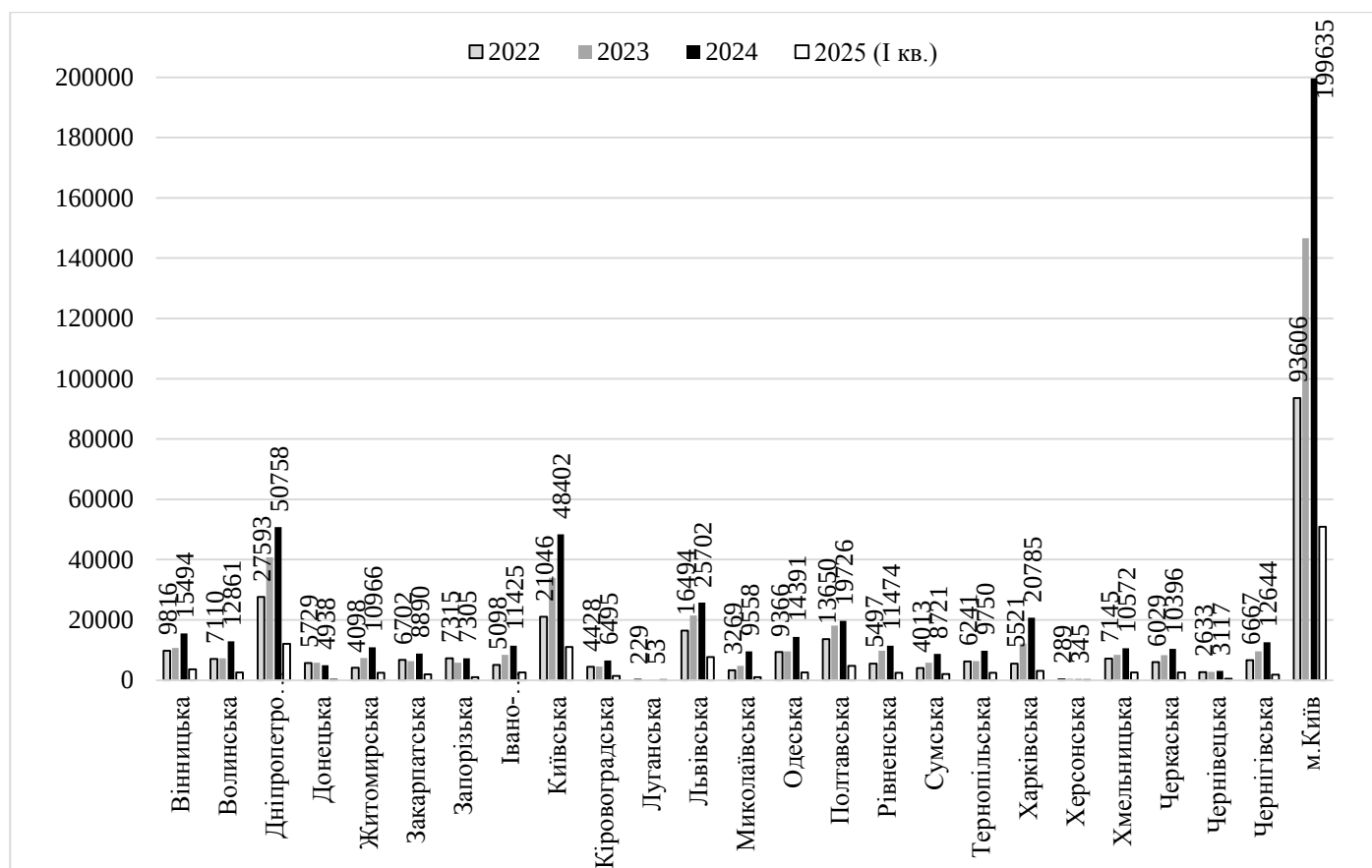


Рис. 1. Динаміка зміни обсягів капітальних інвестицій за регіонами у 2022-2025 роках [2]*

*Примітка: на рисунку наведено підписи даних у 2022 та 2024 роках із метою порівняння

Як бачимо, інвестиційне відновлення у 2024 році свідчить про **часткову адаптацію економіки до умов війни**, однак диспропорції між регіонами залишаються суттєвими. **Центральні, західні та північні регіони України демонструють позитивну динаміку** в інвестиційній активності, що може бути пов'язано із переміщенням бізнесу, відносною безпекою та підтримкою міжнародних донорів.

Лідерами за абсолютним обсягом капітальних інвестицій у 2024 році стали: Київська область та м. Київ – зростання на 130 % та 113 % відповідно, Дніпропетровська область – зростання на 84 %, Львівська область – зростання на 56 % та Полтавська область – зростання на 44 %. **Абсолютне лідерство** за обсягом інвестицій зберігає **м. Київ** як важливий центр концентрації капіталу (майже 200 млрд. грн. у 2024 році).

Регіони, що потерпають від активних бойових дій, мають **негативну або мінімальну динаміку**, що вимагає додаткової державної підтримки. Луганська, Донецька, Запорізька та Херсонська області демонструють ознаки

депресивних територій, де інвестиційна активність істотно знижена або майже відсутня через активні бойові дії, часткову окупацію, руйнування критичної інфраструктури та масовий відтік населення. У Луганській області обсяг інвестицій у 2024 році впав майже на 80 %, у Донецькій – на 14 %, у Запорізькій – зберігся на рівні 2022 року, а в Херсонській області попри зростання на 19 % обсяги залишаються вкрай незначними. **Відтік капіталу** у цих регіонах є ознакою глибоких структурних проблем, які не вирішуються ринковими механізмами і потребують **цілеспрямованої державної політики розвитку депресивних територій**. Такі регіони потребують масштабної державної підтримки, безпеки для бізнесу та довгострокових програм відновлення, аби не залишитися поза межами економічного розвитку країни.

Отже, на основі наведених даних видно суттєві відмінності у динаміці капітальних інвестицій між регіонами України. Частина територій демонструє активне зростання, тоді як інші – особливо прифронтові та постраждалі від

війни області – залишаються в стані інвестиційної стагнації або занепаду. Розглянемо ключові проблеми, що заважають формуванню ефективної та збалансованої інвестиційної політики на регіональному рівні [1]:

- відсутність власних коштів місцевих бюджетів. Більшість регіонів не мають достатньої фінансової самостійності, що обмежує їх можливості у співфінансуванні інвестиційних проєктів, створенні необхідної інфраструктури та забезпеченні стабільного інвестиційного середовища. Залежність від трансфертів із державного бюджету знижує ініціативність місцевих органів влади у залученні інвесторів;

- недостатність фінансування інвестицій з державного бюджету. Державне інвестування в регіони має фрагментарний і нерівномірний характер. Обмеженість бюджетних коштів призводить до згортання довгострокових інфраструктурних проєктів, що могли б стати каталізатором для притоку приватного капіталу. Окремі регіони залишаються без підтримки, що посилює їхню соціально-економічну відсталість;

- суттєві регіональні диспропорції інвестиційних процесів за рівнем активності. Інвестиції здебільшого концентруються у великих містах або промислово розвинених регіонах, тоді як периферійні, гірські, сільськогосподарські території отримують мінімальний обсяг вкладень. Це поглиблює територіальну нерівність і стимулює міграцію населення;

- відсутність чіткої позиції в адміністраціях на місцях щодо інвестиційної політики. Багато органів місцевої влади не мають стратегічного бачення або компетенцій щодо формування і реалізації інвестиційної політики. Відсутність фахових кадрів, програм

стимулювання інвесторів, процедур супроводу проєктів погіршує інвестиційний клімат;

- нерозвиненість інфраструктури. Недостатній розвиток логістичної, інженерної та соціальної інфраструктури ускладнює реалізацію інвестиційних проєктів. Особливо гостро ця проблема стоїть у гірських районах та малих населених пунктах;

- наявність «депресивних територій». Частина регіонів України, зокрема ті, що постраждали від воєнних дій, характеризуються високим рівнем безробіття, зношеними фондами, зменшенням чисельності населення, що унеможлиблює активізацію інвестиційних процесів без цільової державної підтримки;

- низький рівень інвестиційної привабливості економіки України. На макrorівні інвесторів відлякує політична нестабільність, воєнні ризики, недосконалість правової системи, корупція, складність регуляторних процедур. Це негативно позначається як на загальному інвестиційному іміджі країни, так і на регіональному рівні.

Усунення зазначених проблем є критично важливим для формування ефективної та збалансованої інвестиційної політики в регіонах України. Саме на подолання цих бар'єрів і спрямовано комплекс заходів, передбачених у межах реалізації Державної стратегії регіонального розвитку. Вони мають на меті не лише стабілізувати ситуацію у депресивних територіях, а й створити практичні умови для активізації інвестиційної діяльності, відновлення економічної інфраструктури та посилення спроможності територіальних громад.

Розглянемо основні напрями та заплановані ресурси, що передбачені у Плані заходів на 2025-2027 роки (табл. 1).

Таблиця 1

План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки за напрямом «Стимулювання розвитку територій» [3]

Найменування заходу	Індикатори здійснення заходу	Індикативні обсяги і джерела фінансування, млн. грн.		
		державний бюджет	місцевий бюджет	інші джерела
Розроблення програм комплексного відновлення та комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад на їх основі	Розроблено Програми комплексного відновлення не менше ніж у 200 територіальних громадах		368	962
Розроблення комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад	Розроблено проєкти комплексних планів не менше ніж у 50 територіальних громадах		2039	608

Проведення обстеження, очищення (гуманітарного розмінування) територій, земель сільськогосподарського та лісгосподарського призначення, цінних природних територій, зокрема, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, земель водного фонду, а також об'єктів виробничого призначення від вибухонебезпечних предметів	Проведено первинне нетехнічне обстеження та здійснено заходи гуманітарного розмінування на територіях та водних об'єктах (крім територій та водних об'єктів, на яких ведуться бойові дії, та в 20-ти кілометровій зоні від лінії бойового зіткнення)	3000		1203
Запровадження системи збору даних сталого розвитку аграрних підприємств (FSDN)	Запроваджено систему сільськогосподарських даних		1	
Створення та модернізація центрів надання адміністративних послуг, їх територіальних підрозділів та віддалених робочих місць адміністраторів з урахуванням умов безбар'єрного обслуговування	100 % жителів сільської місцевості мають доступ до соціальних та адміністративних послуг		34	96
Забезпечення надання соціальних послуг особам/сім'ям відповідно до визначених потреб, у т.ч. шляхом залучення надавачів соціальних послуг недержавного сектору	Забезпечено надання соціальних послуг 80 % осіб/сімей, які потребували соціальних послуг		541	

Зауважимо, що План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку є комплексним документом, що передбачає системні дії для відновлення, модернізації та розвитку регіонів України з урахуванням наслідків війни. У центрі уваги напряму «Стимулювання розвитку територій» знаходяться територіальні громади, які мають стати ключовими осередками впровадження стратегічних перетворень. Заходи охоплюють такі пріоритетні напрями, як гуманітарне розмінування, розбудова цифрової адміністративної інфраструктури, розвиток системи соціальних послуг тощо.

Одним із найважливіших елементів плану є **розроблення просторових планів територій громад**. Заплановано, що до 2027 року щонайменше **200 територіальних громад** отримають власні програми відновлення, а **50 громад** – комплексні плани просторового розвитку. На реалізацію цих заходів передбачено майже **4 млрд. грн.** (з них **2,4 млрд. грн.** – з державного бюджету, **решта** – з місцевих бюджетів). Це створить базу для ефективного управління територіями з урахуванням безпекових, економічних та соціальних чинників.

Не менш важливим є **проведення гуманітарного розмінування**, що має критичне значення для повернення життя і бізнесу на

території, які стали осередком бойових дій. Планом передбачено проведення первинного обстеження і очищення територій. Загальний обсяг фінансування цього напряму становить **4,2 млрд. грн.**, з яких **3 млрд. грн.** – з державного бюджету.

У рамках забезпечення доступу до **адміністративних і соціальних послуг** у сільській місцевості передбачено створення та модернізацію ЦНАПів, мобільних центрів і віддалених робочих місць адміністраторів. Очікується, що до кінця 2027 року **100 % сільського населення** буде охоплено адміністративними сервісами. На це планується спрямувати понад **130 млн. грн.** (переважно з місцевих бюджетів).

Важливою складовою є також розвиток **системи соціальних послуг**, зокрема через залучення недержавного сектору. Передбачається, що не менш як **80 % осіб/сімей**, які потребують підтримки, отримають соціальні послуги. На реалізацію цього напряму заплановано **541,7 млн. грн.** з держбюджету.

Окремим заходом визначено **впровадження системи збору сільськогосподарських даних (FSDN)** – інструменту моніторингу сталого розвитку аграрного сектору, що має посилити аналітичну основу аграрної політики. Попри скромне фінансування (1 млн. грн.), захід має

стратегічне значення для цифрової трансформації сільського господарства.

Загалом план заходів відображає орієнтацію державної регіональної політики на **відновлення територій, підвищення якості публічних послуг та безпеки**, а також **посилення ролі громад** у процесах розвитку. Реалізація зазначених заходів не тільки сприятиме фактичному та адміністративному відновленню регіонів, але й створить фундаментальні умови для формування сприятливого інвестиційного клімату.

У цьому контексті важливо визначити ключові передумови удосконалення інвестиційного середовища, що забезпечать стійкий і довготривалий розвиток регіонів України.

По-перше, формування стабільного інвестиційного середовища неможливе без забезпечення базових умов економічної безпеки. Насамперед, це стосується гарантування безперервної роботи підприємств, захисту майна інвесторів, зменшення ризиків, пов'язаних із воєнними діями, рейдерством або корупцією. Для депресивних територій, які постраждали від бойових дій, пріоритетом має стати відновлення критичної інфраструктури та створення умов для повернення бізнесу.

По-друге, наявність ефективних і прозорих інституцій є ключовим чинником довіри з боку інвесторів. Це передбачає налагоджену роботу місцевих органів влади з чіткою інвестиційною політикою та міжвідомчою взаємодією, підтримку інвесторів через центри супроводу та дотримання верховенства права. На нашу думку, сильні місцеві інститути здатні не лише залучати капітал, а й створювати стабільне середовище для його збереження і розвитку.

По-третє, одним із ключових чинників підвищення інвестиційної привабливості є зменшення бюрократичного навантаження. Мова йде про цифровізацію дозвільних процедур, скорочення строків реєстрації бізнесу, прозоре виділення земельних ділянок та швидке погодження будівництва. Це особливо важливо для регіонів, які конкурують за внутрішнього інвестора або намагаються повернути релокований бізнес.

По-четверте, основою для реалізації будь-якого інвестиційного проєкту є сучасна логістична, енергетична та цифрова інфраструктура. У багатьох регіонах, особливо депресивних, спостерігається дефіцит якісної інфраструктури, що стримує розвиток виробництва, експорту, сільського господарства та туризму. Розвиток інфраструктури не лише

полегшує ведення бізнесу, а й підвищує конкурентоспроможність територій.

І, насамкінець, інвестори орієнтуються на наявність професійних кадрів, здатних ефективно працювати в умовах сучасної економіки. Регіони мають розвивати систему професійної освіти, адаптовану до потреб ринку праці, підтримувати навчальні заклади, стимулювати повернення молоді та зменшення трудової міграції. Адже людський капітал є одним із найцінніших ресурсів, особливо для відновлення територій після кризи [4].

У підсумку зазначимо, що наявність цих передумов дає можливість сформувати сприятливу базу для розвитку інвестиційного середовища регіонів України, що впливає на темпи їх економічного зростання та визначає потенціал повоєнного відновлення й сталого розвитку територій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результати проведеного аналізу свідчать про глибоку нерівномірність інвестиційного розвитку регіонів України в умовах воєнного стану та необхідність комплексного підходу до стимулювання інвестиційної активності на місцевому рівні. Динаміка капітальних інвестицій у 2022-2024 роках демонструє як позитивні зрушення у низці центральних і західних регіонів, так і критичний занепад у територіях, що постраждали від бойових дій. Основними бар'єрами є регіональні диспропорції, слабке інституційне забезпечення, інфраструктурна відсталість та загальна низька інвестиційна привабливість країни.

З огляду на виклики повоєнного відновлення ключовими передумовами удосконалення інвестиційного середовища на регіональному рівні є: забезпечення економічної безпеки, розвиток інфраструктури, підвищення інституційної спроможності, залучення та утримання кваліфікованої робочої сили. Аналіз Плану заходів на 2025-2027 роки свідчить про наявність державної політичної волі до комплексного перезавантаження регіонального розвитку через інструменти просторового планування, розмінування територій, соціальні послуги та цифровізацію адміністративних сервісів.

Подальші дослідження даної проблематики варто зосередити на оцінюванні ефективності реалізації заходів регіональної політики, розробці механізмів залучення приватних інвесторів до повоєнного відновлення, а також на формуванні адаптивних моделей розвитку для депресивних територій.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакулич М.М. Формування інвестиційної активності регіонів в контексті ревіталізації економічної системи України. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2025. № 2 (55). С. 8-14. URL: <https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/view/1001>.
2. Капітальні інвестиції за регіонами у 2022-2025 роках. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
3. План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: https://mtu.gov.ua/files/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD_%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2_%D0%94%D0%A1%D0%A0%D0%A0_25_27_%D0%B3%D1%80.docx.
4. Семак Б.Б. Бойко Р.В. Ідентифікація стратегічних орієнтирів формування інтегрованого інвестиційного клімату та залучення інвестицій в економіку і відбудову регіону. Підприємництво і торгівля. № 43. 2024. С. 92-101. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1730>.

REFERENCES

1. Vakulych, M. M. (2025). Formuvannya investytsiynoyi aktyvnosti rehioniv v konteksti revitalizatsiyi ekonomichnoyi systemy Ukrayiny [Formation of investment activity of regions in the context of revitalization of the economic system of Ukraine.]. Zbirnyk naukovykh prats' Tavriys'koho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky) – Collection of scientific works of the Tavria State Agro-Technological University named after Dmytro Motorny (economic sciences), 2 (55), 8-14. Retrieved from: <https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/view/1001>. [in Ukrainian].
2. Kapital'ni investytsiyi za rehionamy u 2022-2025 rokakh. Ofitsiynyy sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky [Capital investments by regions in 2022-2025. Official website of the State Statistics Service]. (n.d.). Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
3. Plan zakhodiv na 2025-2027 roky z realizatsiyi Derzhavnoyi stratehiyi rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky. Ofitsiynyy sayt Ministerstva rozvytku hromad ta terytoriy Ukrayiny [Action plan for 2025-2027 for the implementation of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027. Official website of the Ministry of Community and Territorial Development of Ukraine]. (2025). Retrieved from: https://mtu.gov.ua/files/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD_%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2_%D0%94%D0%A1%D0%A0%D0%A0_25_27_%D0%B3%D1%80.docx. [in Ukrainian].
4. Semak, B. B., & Boyko, R. V. (2024). Identyfikatsiya stratehichnykh oriyentyriv formuvannya intehrovanoho investytsiynoho klimatu ta zaluchennya investytsiy v ekonomiku i vidbudovu rehionu [Identification of strategic guidelines for the formation of an integrated investment climate and attracting investments into the economy and reconstruction of the region]. Pidpryyemnytstvo i torhivlya – Entrepreneurship and Trade, 43, 92-101. Retrieved from: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1730>. [in Ukrainian].

Отримано 29.07.2025